

Nagyné Marton Andrea

A Méliusz Juhász Péter Könyvtár Helytörténeti Gyűjtemény és Fotótára

Bevezető

„Debrecenben mindig komoly gondot fordítottak a múlt emlékeinek összegyűjtésére, megőrzésére. A kollégiumi és az egyetemi könyvtár, valamint a levéltár és a múzeum nagy mennyiségű és páratlan értékű dokumentummal rendelkezik a város és Hajdú-Bihar megye történetére vonatkozóan. Ezeknek a gyűjteményeknek a léte közismert. Kevesebben tudják viszont [...] a megyére és a városra vonatkozó irodalom gyűjtésével a Megyei Könyvtár is foglalkozik.”¹ Ezek a mondatok bár 1969-ben íródtak, a közismertséget tekintve máig igaznak tűnnek.

2015 őszén a Nemzeti Művelődési Intézet és a Hajdú-Bihar Megyei Önkormányzat Értéktár Bizottsága által szervezett szakmai napokon vettem részt három településen (Egyek, Hosszúpályi és Álmosd). Lehetőségem volt gyűjteményünk bemutatására.

Történeti előzmények

Gyűjteményünk bemutatásakor fontosnak érzem, hogy visszatekintsek az elmúlt száz évre. A városi tanács a városi tisztviselők részére 1903-ban alapított könyvtárat, melynek dokumentumanyagát a hivatalokban szétszórta lévő könyvek, folyóiratok adták. Elhelyezése a városháza kis tanácstermében történt, rendezését, katalógusának elkészítését Koncz Ákos főlevéltárnok végezte.² A „Debreceni Közlöny” közigazgatási és közművelődési hetilap 1915. július 10-i számában Csűrös Ferenc közművelődési tanácsos terjesztette elő városi közkönyvtár felállításáról szóló elképzeléseit: „a városi könyvtár holt tőke marad mindaddig, míg valami úton-módon a közhasználat számára hozzáférhetővé nem tesszük”.³ Gondolkodott a könyvtár céljáról, létesítésének helyéről, az állomány elhelyezéséről, elrendezéséről, cédulakatalógus készítéséről. „Jól tudom, hogy ezzel az intézkedéssel egy Debrecenhez méltó városi könyvtárnak csak alapjait rakjuk le, de már az is nagy eredmény, ha így egy később nagyarányú fejlődésnek induló intézmény magvat tudjuk elültetni. Az idő meg fogja mutatni, hogy [...] fejlesztése elsőrangú kulturális érdek.”⁴

A Múzeumok és Könyvtárak Országos Tanácsa ígéretet tett könyvtár felállítása esetén városi könyvtár fejlesztésére (könyvtári berendezés kialakítása, dokumentumbeszerzés). Ennek következményeként Debrecen szabad királyi város törvényhatósági bizottsága 1916. december 12-i közgyűlésén közművelődési könyvtár létesítését határozta el,⁵ majd 1917. július 17-én tartott közgyűlésén megbízta a múzeumi bizottságot a könyvtár fel-

¹ Bényei 1969. 5.

² Magyar Minerva 1912–1913.

³ Csűrös 1915. 1.

⁴ Uo. 3–4.

⁵ 373/24036-1916. bkgy. sz. In: Jegyzőkönyv 1916. 475–476.

ügyeletével. A Városi Múzeum szervezeti szabályzata a könyvtárüggyel kibővítve átdolgozásra került.⁶ Debrecen sz. kir. város Közművelődési Könyvtárát a tanács 1917. szeptember 1-jén alapította meg, megnyitására 1919. augusztus 1-jén került sor. A könyvtár először a Városházán, majd a régi Gazdasági Iskolában (Fűvészkert u. 2.) nyert elhelyezést.

A könyvtár állománya 1923-ban 8500 kötet volt. Gyarapodása csekély összegű állami és városi segélyekből, nagylelkű adományokból, debreceni családok hagyatékaiból, Déri Frigyes adományaiból, a Városi Tanács által felosztott négy városi népkönyvtár anyagának beolvasztásából állt.⁷ 1925-ben Ecsedi István került a Városi Múzeum élére, aki a könyvtár igazgatója is volt egyben. 1930. május 25-én ünnepélyes keretek között nyitották meg a Déri Múzeumot. A megnyitás előtt, már 1928 áprilisában a múzeum épületében helyezték el a könyvtárat.⁸ Ecsedi István igazgató nevéhez fűződik a könyvtár első nyomtatott katalógusa (Debrecen Sz. Kir. Város Közművelődési Könyvtárának könyvjegyzéke. Összeáll. Ecsedi István. Debrecen, Városi Nyomda, 1925. 199 p.). Megváltoztatta 1932-ben a könyvtár ex librisét, mely Petry Béla grafikus alkotása.⁹ 1936-tól Ecsedi István halála után Sőregi János lett az új igazgató. 1942-ben a könyvtár állománya már több mint 27.000 kötetből állt. A háborús viszonyok miatt egyre nehezebb volt a kölcsönkönyvtárat és az olvasótermet látogató művelt közönség érdeklődését és igényeit kielégíteni. 1944 márciusától december közepéig a német megszállás és a bombatámadások miatt zárva volt. December 15-én nyitották meg újra az olvasók előtt.¹⁰ 1951-ben államosították a Déri Múzeumot, melynek épületében tovább működött a könyvtár.

1950 nyarán a Népkönyvtárak Országos Központja, amely a közművelődési könyvtárak felügyeletét végezte, a népkönyvtárak könyvanyagának cseréjére Körzeti Könyvtárat alapított Debrecenben. Feladata a Budapestről kapott könyvekből községek és tanyaközpontok számára népkönyvtárak létesítése, valamint könyvtárosképző tanfolyam szervezése volt. 1951 nyarán a Népgazdasági Tanács által kiadott határozat a városi könyvtárakat tudományos szintre akarta emelni, adott településen belül több könyvtár beolvasztásával. Ezt megelőzően – a Népművelési Minisztérium ösztönzésére – 1951 elejére tehető az az átszervezési ötlet, mely szerint „*a városi nyilvános könyvtárakkal szervezetenként egyesíteni kívánjuk a vidéki múzeumoknak a szokásos kézikönyvtár kereteit meghaladó könyvtárrészlegét*”.¹¹ 1952. év elejére új országos koncepció alakult ki: „*a megyei és járási könyvtárak létesítése során a körzeti könyvtárakat a megye, ill. járás székhelyén lévő városi könyvtárakkal egyesíteni kell. Ezek az új intézmények kettős feladatot kaptak: egyrészt a megyeszékhely lakosságának [...] ellátását, másrészt a [...] városi közkönyvtárak felügyeletét, és mindezek módszertani támogatását*”.¹²

⁶ 251/14658-1917. b.kgy. sz. In: Jegyzőkönyv 1917. 295–296.

⁷ Jelentés 1922–1923. 15–16.

⁸ Sz. Szabó 1968. 613.

⁹ Jelentés 1932. 63.

¹⁰ Jelentés 1944. 29.

¹¹ Bényei 2002. 103.

¹² *Uo.* 108.

Toroczkay Oszvald: Hortobágy

Petry Béla: Napbanéző

Hajdú-Bihar Megyei Könyvtár

1952. december 21-én a Piac u. 8. szám alatt az egykori Debreczeni Kereskedelmi Akadémia székházában nyílt meg a megyei könyvtár.¹³ Fenntartója kezdetektől a Hajdú-Bihar Megyei Tanács volt. Dokumentumállományát a körzeti könyvtár és a Déri Múzeumban lévő Közművelődési Könyvtár dokumentumai alkották.

„1953-ban a megyei könyvtárak kötelezően előírt működési szabályzata [...] megszervezett intézmények feladatául szabta meg a helytörténeti anyag és a megyére vonatkozó kurrens irodalom teljességre törekvő gyűjtését”.¹⁴ „1960-ban a művelődési miniszter a helyi nyomdák termékeiből kötelezpéldányt rendelt a megyei könyvtárak számára”.¹⁵ „Az 1961-ben megtartott gödöllői országos bibliográfiai értekezlet ajánló bibliográfiai és helyismereti munkabizottsága javasolta, hogy a kulturális kormányzat szabályozza a könyvtárak helyismereti tevékenységét.”¹⁶ A művelődésügyi miniszter 146/1964. (M. K. 16.) M. M. számú, a megyei jogú városi könyvtári hálózatról szóló utasítása alapján a megyei könyvtár feladata a helyismereti tevékenység, a helyismereti dokumentumok felkutatása, gyűjtése, feldolgozása, a helyismereti kutatások segítése.

Mіндеzen rendelkezések létrejötte mellett elmondható, hogy a Hajdú-Bihar Megyei Könyvtárban már megalakulásától folyt helyismereti tevékenység. A Közművelődési Könyvtárból szép számmal kerültek át helyi vonatkozású dokumentumok, melyek egy leendő gyűjtemény alapját alkothatták. „A jövőben nagyobb erőt kívánunk fordítani Hajdú-Bihar megye és Debrecen helyismereti könyvanyagának gyűjtésére és később feltárására is. Munkánkat egyeztetni kívánjuk a Déri Múzeum, az egyetemi könyvtár, a levéltár és a kollégiumi könyvtár hasonló törekvéseivel. Jelenleg körülbelül háromezer kötetből álló helyismereti anyag vár az érdeklődőkre. Év végére elkészítjük a helyismereti anyag címkatalógusát.” – írta a megyei napilap 1965-ben.¹⁷ 1966-ban a könyvtár akkori igazgatója, Arató Attila szervezte meg a könyvtárban a szaktájékoztatót, s ezzel egy időben jött létre a meglévő állományból a helyismereti gyűjtemény is.¹⁸

1968 őszen létesült a sokszorosító műhely, ahol kb. 2005-ig számtalan, a Megyei Könyvtár által készített helyismereti kiadvány látott napvilágot. (A megjelent dokumentumok bibliográfiája a cikk végén olvasható.) 1974 szeptemberében a könyvtár épületében nagy belső átalakítás zajlott. A nagyteremben galériát építettek, ahol a helytörténeti anyag is helyet kapott.¹⁹ Egy 1987-ben megjelent visszatekintésből: „a hagyományos raktári rendszerről [...] áttértek a szabadpolcos kölcsönzési rendszerre. Ez súlyos problémákat okozott, mert a könyvtár épülete azonnal szűknek bizonyult. A szabadpolcos rendszerre történő átállás nem csupán valamiféle formai változtatás volt, [...] magával hozta a gyűjtőkör bővítését [...] fel kellett vállalniuk a szakkönyvtárpótló feladatokat is [...] a hagyományos kölcsönző könyvtár átalakult tájékoztató, szakirodalmi informáló bibliotékává [...] a megyei könyvtár időközben megkapta a tudományos könyvtár címet.”²⁰

¹³ Néplap 1952. 3.

¹⁴ Bényei 2004. 15.

¹⁵ Uo. 16. A 2/1960. M. M. számú sajtótermékek köteles- és tiszteletpéldányairól szóló rendelet alapján.

¹⁶ Bényei 2004. 16.

¹⁷ Bakó 1965. 5.

¹⁸ Dr. Bényei Miklós akkori szakreferens szóbeli közlése alapján.

¹⁹ Hajdú-bihari Napló 1974. 1.

²⁰ Bakó 1987. 5.

Évtizedeken keresztül jellemzi a könyvtárt a helyszűke, s az emiatt kialakult gyűjteményi széttagoltság. Így az 1990-es években a helyismereti gyűjtemény is kisebb részben volt az olvasók által elérhető szabadpolcon, az ún. nagygalérián. Nagyobb része elzártan az ún. kisgalérián kapott helyet. A megyei könyvtár a hetvenes években két ízben nyerte el a „Kiváló könyvtár” címet és 1985-ben tudományos könyvtárrá minősítették. A nyolcvanas és kilencvenes években a könyvtár megkezdte a gépesítést, az elektronikus adatbázisok gyűjtését és az internet szolgáltatás bevezetését. A könyvtár helyismereti tevékenységét megerősítette az 1997. évi CXL. törvény, amely a magyar jogalkotás történetében először emelte törvényi szintre a helyismereti szolgáltatást.²¹

A Hajdú-Bihar Megyei Könyvtár 2003. március 1-jétől felvette Méliusz Juhász Péter nevét, majd 2007-ben új, feladataihoz méltó, korszerű, modern könyvtári ellátást nyújtó épületbe költözött a Bem téren. Az új épület 2. emeletén végre együtt lehet egyetlen térben a gyűjtemény.

„30. § (1) A 2012. január 1-jén állami tulajdonba és fenntartásba került megyei könyvtárak 2013. január 1-jétől a feladat ellátásához rendelkezésre álló személyi, tárgyi és pénzügyi feltételek egyidejű átadásával a megyeszékhely megyei jogú városok [...] fenntartásába és a feladat ellátását közvetlenül szolgáló, abhoz szükséges ingó vagyontárgyak – beleértve az állomány nyilvántartásban szereplő könyvtári dokumentumokat is – térítésmentesen a fenntartó önkormányzat tulajdonába kerülnek.”²² 2013-ban integrálódott a Debreceni Városi Könyvtár és a Méliusz Juhász Péter Megyei Könyvtár. Az így létrejövő intézmény Méliusz Juhász Péter Könyvtár néven működik tovább. Fenntartója Debrecen Megyei Jogú Város Önkormányzata. A gyűjteménybe került a Helytörténeti Fotótár (korábban Dokumentációs Filmstúdió), amely 1969-től működött a Széchenyi utca 63. szám alatt, majd 1997-ben költözött a Hatvan utca 57. szám alá. Fényképeken és mozgófilmekben örökítették meg Debrecen életének eseményeit, építészeti értékeit, a város arculatának változásait. 1974-től készültek hangfelvételek is, amelyek ma a Déri Múzeumban találhatóak.

A gyűjtemény ismertetése

„A helyismereti információk összegyűjtése, rendszerezése, feltárása, a használók rendelkezésére bocsájtása, netán publikálása – vagyis a könyvtárak helyismereti tevékenysége [...] az ország történelmének és jelenének, természeti viszonyainak megismerését, előrehaladását segítő szolgáltatás, szolgálat.”²³

Az 1997. évi CXL. törvény a muzeális intézményekről, a nyilvános könyvtári ellátásról és a közművelődésről a legmagasabb szintű jogszabály az eddig megjelent rendeletek sorában, melynek 65. §-a szerint „A települési könyvtár [...] a) gyűjteményét és szolgáltatásait a helyi igényeknek megfelelően alakítja, b) közhasznú információs szolgáltatást nyújt, c) helyismereti információkat és dokumentumokat gyűjt [...] 66. § A megyei könyvtár a megye egész területére vonatkozóan az 55. § (1) bekezdésében és a 65. § (2) bekezdésében foglaltakon túl állami feladatként a) ellátja a megyei kötelepéldányokkal, a digitalizálással, a gyűjteményét feltáró elektronikus katalógus építésével

---

²¹ Bényei 2004. 22.

²² 2012. évi CLII. tv.

²³ Bényei 1996. 54.

*kapcsolatos feladatokat, [...] m) ellátja a helyismereti dokumentumok elektronikus hozzáférhetővé tételével kapcsolatos feladatokat.*²⁴

A gyűjteményben található dokumentumok nélkülözhetetlen forrásai a helytörténeti kutatásnak. Célunk a helyismereti kutatás során jelentkező igények kielégítése. Törekszünk arra, hogy a használóinkat minél sokoldalúbban tájékoztassuk Hajdú-Bihar megye, a történelmi Bihar vármegye és Debrecen múltjáról és jelenéről.

Elhelyezés

Helyismereti dokumentumainkat a könyvtári állomány többi részétől elválasztva, külön tárolva, különgyűjteményként kezeljük.

Gyűjtőkör

Gyűjtjük, feldolgozzuk a történelmi Bihar vármegyével (1918 előtt és 1940–1944 között Magyarországhoz tartozó területek), Hajdú-Bihar megyével, Debrecennel és a megye településeivel kapcsolatos dokumentumokat. A teljesség igényére törekszünk. Nagy figyelmet fordítunk a helyi tartalmú, helyi kiadású, helyi nyomda által előállított, valamint helyi személy által alkotott kiadványok beszerzésére. Egyedi elbírálás alá esik, ha a helyi személy csak egy rövid ideig élt, alkotott a megyében. Válogatva gyűjtjük a megye területén kiadott, de nem helyi tartalmú dokumentumokat.²⁵

Dokumentumok beszerzése

Kurrens dokumentumok esetében:

– vásárlás

– *kötelezpéldány-szolgáltatás* (A 60/1998. számú, a sajtótermékek kötelezpéldányainak szolgáltatásáról és hasznosításáról szóló kormányrendelet alapján a Hajdú-Bihar megyében működő nyomdák, sokszorosító szervek az Országos Széchényi Könyvtárnak 6 példányt, a megyei feladatokat ellátó könyvtárnak a helyi vonatkozású, nyomdai úton előállított sajtótermékekből 1 példányt kötelesek ingyenesen szolgáltatni. A rendelet az elektronikus dokumentumokra is vonatkozik, melyek kötelezpéldány szolgáltatása nem megfelelő. A megjelenő elektronikus dokumentumok töredéke jut el a közgyűjteményekbe.)

– ajándék

– *dokumentumcsere* (jellemzően a Partiumban megjelent helyi vonatkozású dokumentumok beszerzésére vonatkozik)

Retrospektív dokumentumok esetében:

A Debrecenben rendezett antikvár *árveréseken, aukciókon* személyesen részt veszünk. Az anyagi lehetőségektől függően más településeken (Budapesten, Szegeden stb.) zajló

---

²⁴ 1997. évi CXL. tv.

²⁵ Gyűjt. Szab. 2014.

árverésekre vételi megbízást adunk. Figyelemmel kísérjük az *axioart.com* független műkereskedelmi portált, ahol koncentráltan megtalálhatunk minden lényeges információt aukciósházakról, antikváriumokról és árverésekről. *Ajándékeba* hagyatékából, magánkönyvtárból kapunk gyűjteményünkbe illő köteteket. Más könyvtárak állományából származó ún. *főlöspéldányokból* is történik dokumentumbeszerzés.

Dokumentumaink ismertetése és használata

Könyvek

Gyűjteményünkben megyei, városi, községi monográfiák, helyismereti bibliográfiák, helytörténeti szakbibliográfiák, tanulmánykötetek, kézikönyvek, történeti munkák, évkönyvek, térképek, eseménytárak, helyi írók, költők művei kapnak helyet. Gyűjteményi elhelyezés szempontjából három részre bontottuk ezt az állományrészt:

I. Muzeális könyvtári dokumentumok:

„A 22/2005. NKÖM (Nemzeti Kulturális Örökség Minisztérium) rendelete a muzeális könyvtári dokumentumok kezelésével és nyilvántartásával kapcsolatos szabályokról” alapján „1. § [...] *Muzeális dokumentum az alábbi könyvtári dokumentum: a) középkori kódex vagy nyelvemlék, b) középkori, kora újkori kézirat, c) 1701 előtt megjelent könyvtári dokumentum, d) 1851 előtt Magyarországon megjelent könyvtári dokumentum, e) 1851 előtt külföldön megjelent hungarikum, továbbá f) amely jogszabály vagy a könyvtár gyűjtőköri szabályzata szerint végleges megőrzési (archiválási) kötelezettséggel található a könyvtár gyűjteményében. (3) Muzeális dokumentum lehet az a könyvtári dokumentum is, amely a) tartalmi vagy alakai szempontból jelentős történeti értékű, b) olyan kézirat, illetve kézíratos hagyaték, személyi irattár, gyűjtemény vagy egyéb dokumentum, amelynek írója (alkotója) a társadalmi, politikai, gazdasági, kulturális vagy tudományos életben jelentős szerepet töltött be, c) előállítás körülményeire, technikájára (kiállítás, írásanyaga, írásformája, illusztrációi, könyvdíszei, kötése stb.), illetve tulajdonosára tekintettel tudományos értékű, d) megjelenése helyétől, időpontjától függetlenül különlegességnek vagy ritkaságnak számít. (4) Muzeális dokumentum lehet az a könyvtárban őrzött hang-, kép-, film- és videodokumentum, továbbá elektronikus dokumentum is, amely a (3) bekezdés a)-d) pontjaiban felsoroltak közül valamelyik feltételnek megfelel.”²⁶*

Ezek a védett és különleges értékekkel bíró dokumentumok csak külön kutatói engedéllyel használhatók, fotózhatók, állományvédelmi okokból nem másolhatók. Engedélyt a könyvtár igazgatója adhat.

Például:

– Aranyi István: Az egyházi hivatal' terhei és kellemei, rövid halotti beszédben előadva, mellyet néhai főtisztelatu és nagy tudományú Buday É'saiás úr' a' helv. vallástételt követő Tiszántúli Egyházkerület nagy érdemű superintendense', [...] s a' debreczeni ref. ekklezsia' első prédikátora' utolsó tisztelete' megadásakor tartott... Debreczen: Tóth Lajos, 1841. 24 p.

---

²⁶ 22/2005. (VII. 18.) NKÖM-rendelet.

II. Az 1851 és 1945 között megjelent könyvek: szabadpolcon külön elhelyezve található. Állományvédelmi okokból nem másolhatók, csak fotózhatók. Digitalizálásuk folyamatban van a MANDA-program keretein belül.

Például:

- A Debreceni Református Egyház Tanítóképző-Intézetének [...] értesítője az 1931–32. iskolai évről. Szerk. Papp Ferenc. Debrecen: Városi Nyomda, 1932. 48 p.
- Fazekas Mihály: Lúdas Matyi: Eredeti magyar rege négy levonásban. Békéscsaba, Tevan K., 1917. 36 p.

III. Az 1945 után megjelent könyvek: szabadpolcon elhelyezve, néhány dokumentum kivételével fénymásolhatók, fotózhatók.

Például:

- Tóth Ervin: Mata János fametszetei. Debrecen: TIT, 1962. 26 p., 32 t.
- Magyar Zoltán: Érmelléki népmondák. Barót: Tortoma K., 2012. 245 p.

Periodika

Hajdú-Bihar megye és Debrecen területén megjelenő lapok, megyei, városi, kisvárosi, községi újságok, folyóiratok, önkormányzati, egyházi, intézményi, üzemi, vállalati híradók, tudományos folyóiratok, egyetemi, főiskolai, középiskolai lapok, különböző civil szervezetek hírmondói, kereskedelmi és hirdetési újságok kurrens és archív példányai találhatóak a gyűjteményben.

Néhány példa:

- megyei napilap (Hajdú-bihari Napló 1956–)
- települési, önkormányzati (községi, városi) lapok (Balmazújváros, Bihari Hírlap, Csökmői Mozaik, Debrecen Megyei Jogú Város Közlönye, Hajdúszoboszló, Kabai Hírmondó, Konyári Hírmondó, Nagyrábéi Hírek, Téglási Krónika)
- egyházi, egyházközségi lapok, teológiai folyóiratok (Debreceni Katolikus Figyelő, Közösség, Örömhír, Református Tiszántúl, Szivárvány)
- egyetemi, főiskolai diáklapok, tudományos folyóiratok (Competitio, Debreceni Szemle, Egyetemi Élet, Gerundium, korábban az Élet és Művelődés (1959), Pro Futuro)
- irodalmi, művészeti folyóiratok (Alföld, Néző-Pont)
- általános és középiskolai híradók (Lajtorja, Tótágas)
- üzemi lapok (Teva)
- civil szervezetek hírmondói (OFM – Oxigén Futó Magazin)
- kereskedelmi, hirdetési újságok (Szuperinfó)

Lapkivágatok (helyi vonatkozású cikkek gyűjteménye)

Könyvtárunkban selejtezésre kerülő lapokból lapkivágatokat készítünk. Feldolgozzuk a JADOX-adatbázisunkban. Ez a gyűjtemény 2016. májusban kb. 15600 cikkből állt.

Mikrofilmek

Az Országos Széchényi Könyvtár periodikaállománya alapján készült mikrofilmeket 1974-től kezdődően vásárolt a könyvtár. A mikrofilmeken eredetiben már nem beszerezhető, 1848 és 1956 között megjelent debreceni, Hajdú és Bihar vármegyei napilapok, hetilapok, így többek között az Alföldi Hírlap (1848–1849), a Bihar (1927–1938), a Debreczen (1899–1919, 1924–1951), a Debreczeni Független Újság (1903–1938), a Független Hajdúság (1902–1944), a Nagyvárad (1870–1944), a Néplap (1944–1956), a Szoboszló és Vidéke (1891–1911), a Hajdú-bihari Napló 1956–1983 közötti évfolyamai találhatóak. Összesen 1044 db mikrofilmtekercs, fémszekerényekben elhelyezve. Segédeszközként egy mikrofilmleolvasó szolgál. Noha korábban volt ilyen lehetőség, most megfelelő technika hiányában a filmek csak olvashatóak, másolni, szkennelni ezekről nem tudunk.

Aprónyomtatványok

Hajdú-Bihar megyében és Debreczenben működő nyomdák által kiadott helyi vonatkozású gazdasági, tudományos, kulturális, művészeti, sport témájú szórólapok, prospektusok, ismertetések, tájékoztatók, termékkatalógusok, meghívók, plakátok, műsorfüzetek, színlapok, kiállítási katalógusok, konferencia kiadványok, választási anyagok. Feldolgozzuk a JADOX-adatbázisunkban. Elhelyezésük: fémszekerényekben. 2016. májusban kb. 39.500 db.

Fotók, képeslapok, képkivágatok, fotónegatívek

Hajdú-Bihar megyéről, a megye településeiről, a települések életéről, Debrecenről, utcákról, középületekről, terekről, kulturális intézményekről, azok rendezvényeiről, egészségügyi intézményekről, sporteseményekről, személyekről. Elhelyezésük: fémszokrényben kb. 21.000 db.

A Fotótár anyaga (kb. 80.000 db fotó) papírdobozokban, a hozzájuk tartozó fotónegatívek fémszokrényben elhelyezve találhatóak. Az anyagban való keresést cédulakatalógus segíti.

Audiovizuális dokumentumok

könyvek CD-mellékletei, pl. Hajdú-Bihari Statisztikai Évkönyv

CD-k, pl. Debreczeni Képes Kalendárium 1901–1938.

hangoskönyvek, pl. Szabó Magda könyveiből

DVD-k, pl. Hortobágy c. film (1936); a Déri Múzeum virtuális tárlatvezetője; a Városi Televízió filmjei

Helyismereti sajtófigyelés, adatbázisaink

1968 óta végzünk helyismereti sajtófigyelést a könyvtárba járó országos és helyi lapokból. 1990 előtt cédulakatalógusból tudtuk visszakeresni a feldolgozott anyagot. Ez a munka 1990 óta folyik számítógépen. Először a „HIPRESS” (2002-ben 77 ezer rekordot számlált), majd az „S-CIKK” (2011-ben több mint 120 ezer rekordot tartalmazott) adatbázisban.

2013-tól a „**JADOX Hajdú-Bihar Megyei Közös Helyismereti Gyűjtemény**” elnevezésű adatbázisban dolgozunk. Az adatbázisban Hajdú-Bihar megyével, a megye településeivel, valamint Debrecennel kapcsolatos cikkek, tanulmányok, fotók, aprónyomatványok találhatóak meg. Ebbe a rendszerbe kerül rögzítésre a helyismereti sajtófigyelés, valamint a helyismereti digitalizált anyagok (aprónyomatványok, plakátok, cikk-kivágatok) feltöltése és metaadatokkal való ellátása. Elérhetősége: <http://jadox.meliusz.hu/jadox/portal/>

Civiskultura.hu: Debrecen Megyei Jogú Város Önkormányzata és a Méliusz Juhász Péter Könyvtár QR-kódok alkalmazásával mobiltelefonos városnézésre invitálja a cívisvárosba érkező turistákat és Debrecen polgárait. A nevezetességekről szóló információk a Méliusz Juhász Péter Könyvtár Helyismereti Gyűjtemény és Fotótárának anyagából kerülnek feltöltésre. Elérhetősége: <http://www.civiskultura.hu/>

Debrecen helyismereti bibliográfiája címmel a honlapon található az Őrváros Debrecen Közalapítvány adatbázisa, amely Debrecen helytörténeti irodalmát gyűjti egybe. Elérhetősége: <http://193.225.140.3/bibliografia/>

Rendezvényorozatok

„Hajdú-Bihari Helytörténeti Esték” című sorozatunkban több éven keresztül havi rendszerességgel könyvbemutatókat, helyismereti előadásokat, kiállításokat rendeztünk.

2015-ben indítottuk fórumteremtő jelleggel az „Ad astra per aspera : Helytörténeti kutatások és kutatóműhelyek” című sorozatunkat a Debreceni Egyetem, a Déri Múzeum, a Magyar Nemzeti Levéltár Hajdú-Bihar Megyei Levéltára, a Debreceni Református Kollégium Nagykönyvtára és Múzeuma, a Tiszántúli Református Egyházkerület Levéltára kutatóival együttműködve. A helytörténeti kutatók számára lehetőséget biztosítunk kutatásaik megismertetésére, nemcsak szakmai körben. Évente öt alkalommal folyamatosan új előadók és helyszínek kapcsolódnak be a programba.

Kiállítások

Helyi vonatkozású kiállításokat is tervezünk, szervezünk. Nagyon jól sikerült a „Debrecen kulturális élete az elmúlt száz évben”, „A civisek krónikása: Zoltai Lajos” és a „Száz éve született Gulyás György” című kiállításunk. A kiállítások anyagát témától függően saját gyűjteményünk és az együttműködő intézmények dokumentumaiból állítjuk össze.

Gyűjteményhasználat

A gyűjtemény állománya helyben használható, nem kölcsönözhető! A szolgáltatásokat beiratkozott, ill. napijeggyel rendelkező olvasók vehetik igénybe a könyvtár nyitvatartási idejében.

Szolgáltatásaink

Szaktájékoztató, kutatók segítése, irodalomkutatás, helyismereti gyűjtemény bemutatása csoportoknak, fénymásolás, spirálozás, szkennelés, módszertani segítség más települési könyvtáraknak, könyvtárosoknak.

Látogatóink

Általános és középiskolás diákok, egyetemisták, főiskolások, csoportok, érdeklődők, hobbi-kutatók, kutatók.

Nyitva tartás:

Hétfő: zárva

Kedd-péntek: 10–18 óra

Szombat: 9–17 óra

Vasárnap: zárva

A nyári időszakban, július és augusztus hónapokban:

Hétfő: zárva

Kedd: 10–18 óra

Szerda: 8–16 óra

Csütörtök: 10–18 óra

Péntek: 8–16 óra

Szombat: 9–17 óra

Elérhetőségünk:

www.meliusz.hu

Telefon: 52/502-478

E-mail: *helyismeret@meliusz.hu*

Gyűjteményünkkel együttműködő intézmények:

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár

Debreceni Református Kollégium Nagykönyvtára

Déri Múzeum

Magyar Nemzeti Levéltár Hajdú-Bihar Megyei Levéltára

Tiszántúli Református Egyházkerület Levéltára

Debreceni Művelődési Központ

Debrecen Megyei Jogú Város Polgármesteri Hivatal Mikrofilmtára

A Hajdú-Bihar Megyei Könyvtár helyismereti kiadványai, 1961–2012.

(A Méliusz Juhász Péter Megyei Könyvtár és Művelődési Központ helyismereti kiadványai 2003–2012.)

„Debrecen, ó-kikötő, tájakat összekötő!” Összeáll. a Megyei Könyvtár, a fametszetet készítette Menyhárt József. Debrecen, 1961. [56] p.

Magyar újjászületés : Hajdú-Bihar megye és Debrecen 1944. október – 1945. április : Adatok, dokumentumok, bibliográfiák. Debrecen, 1970. 169 p.

Hajdú-Bihar Megyei Könyvtári Téka :...közös könyvtári tájékoztató. Debrecen, 1971–1979. (Évente kétszer.) Folytatása: 1987–2003., Hajdú-Bihar Megyei Közművelődési és Könyvtári Téka. 2008–2013.

Az Alföld repertórium 1950–1969. Összeáll. Sebők Vilma. Budapest: NPI, 1972. 387 p. (A repertórium a Hajdú-Bihar Megyei Könyvtár gondozásában készült az Országos Bibliográfiai Program keretében.) Folytatása: 1970–1979., 1980–1989., 1990–1999.

Irodalmi órhelyeink. Szerk. Simon Zoltán. Debrecen, 1972. 54 p.

Soós Imre : 1930. február 12. – 1957. június 20. Összeáll. Sebők Vilma. Debrecen, 1972. 22 p.

A Válasz repertórium 1934–38; 1946–49. Összeáll. Bényei József. Debrecen, 1973. 174 p.

Petőfi Sándor és Debrecen : Adattár és szemelvénygyűjtemény. Szerk. Bényei Miklós. Debrecen, 1973. 153 p.

Debrecen 1848–1849 : Események, dokumentumok, bibliográfia. Szerk. Bényei Miklós. Debrecen, 1974. 215 p.

Könyvek Hajdú-Bihar megyéről : 1945–1974 : Ajánló bibliográfia. Összeáll. Bényei Miklós. Debrecen, 1975. 138 p.

Helyismereti művek : Ajánló jegyzék Hajdú-Bihar megye könyvtárai számára. Összeáll. Bényei Miklós. Debrecen, 1975. 66 p.

Helyismereti művek : Hajdú-Bihar megye : 1975–2010. Összeáll. Bényei Miklós. Debrecen, 1976–2012.

Népfrontmozgalom Hajdú-Bihar megyében, 1937–1975 : Bibliográfia és levéltári tájékoztató. Szerk. Bényei Miklós. Debrecen, 1976. 285 p.

Hortobágytól Sárrétig : Helyismereti vetélkedő : Ajánló bibliográfia. Összeáll. Szabó Sándor Géza. Debrecen, 1977. 35 p.

Ady és Debrecen. Összeáll. Szabó Sándor Géza. Debrecen, 1977. 251 p.

Földi János emlékkönyv. Szerk. Nagy Sándor. Debrecen, 1978. 124 p. (Források és adatok Hajdú-Bihar megye művelődéstörténetéhez, 1.)

Bényei Miklós: A Tanácsköztársaság debreceni sajtójának repertórium. Debrecen, 1979. 156 p.

Tóth Béla: A „Hortobágytól – Sárrétig” művelődési mozgalom krónikája : 1976–1978. Debrecen, 1979. 51 p.

Móricz és Debrecen. Összeáll. Szabó Sándor Géza. Debrecen, 1980. 247 p.

Hajdú-Bihar megye képzőművészete : 1945–1956 : Bibliográfia. Szerk. Gellér Ferencné. Debrecen, 1980. 133 p.

Munkásművelődés hajdan és ma : A III. megyei munkásmozgalom-történeti hét /1980. október 15-24./ előadásainak szövege. Szerk. Bényei Miklós. Debrecen, 1980. 256 p. (Források és adatok Hajdú-Bihar megye művelődéstörténetéhez, 2.)

Az Alföld repertórium, 1970–1979. Összeáll. Sebők Vilma. Debrecen, 1981. 383 p. Előzmény: 1950–1969., folytatása: 1980–1989., 1990–1999.

Gulyás Pál : 1899–1944. Bev. Sebők Vilma, a verseket vál. Nagy János. Debrecen, 1983. 31 p.

Veres Péter önállóan megjelent művei. Összeáll. Fekete János. Balmazújváros, 1984. 61 p.

Debreceni Vörös Újság : 1919. március 15. – április 10. Sajtó alá rend. Bényei Miklós. Debrecen, 1985. 33 p.

Karácsony Sándor önállóan megjelent műveinek bibliográfiája. Összeáll. Karacs Zsigmond. Debrecen, 1986. 38 p.

Nánási Szabadság, 1946. július 12. – 1949. március 11. : Repertórium. Összeáll. Tóth Etelka. Debrecen, 1987. 328 p.

Hajdú-Bihar Megyei Könyvtári Téka. Debrecen, 1987–2003. (Évente kétszer.) Előzménye: 1971–1979., folytatása: Hajdú-Bihar Megyei Közművelődési és Könyvtári Téka. 2008–2013.

Debrecen képzőművészete : 1919–1944 : Bibliográfia. Összeáll. Tárczyné Mányi Sarolta. Debrecen, 1988. 199 p.

Az Alföld repertórium, 1980–1989. Összeáll. Sebők Vilma. Debrecen, 1990. 297 p. Előzménye: 1950–1969., 1970–1979., folytatása: 1990–1999.

Debreceni Szemle 1981–1989 : Repertórium. Összeáll. Síró Judit. Debrecen, 1991. 26 p.

Balogh István köszöntése. Szerk. Módy György. Debrecen, 1993. 63 p.

Balogh István: Debrecen a forradalom után : Események 1956. november 4-től 1957. január 7-ig. Debrecen, 1994. 133 p.

Hajdú-Bihar megye oktatástörténeti irodalma : 1896–1996 : Válogatott bibliográfia. Összeáll. Bényei Miklós. Debrecen, 1997. 280 p.

Az Alföld repertórium, 1990–1999. Összeáll. Sebők Vilma. Debrecen, 2000. 128 p. Előzménye: 1950–1969., 1970–1979., 1980–1989.

Könyvek Hajdú-Bihar múltjáról : válogatott ajánló bibliográfia. Összeáll. Bényei Miklós. Debrecen, 2001. 127 p.

A Hajdú-Bihar Megyei Könyvtár ötven éve 1952–2002 : Dokumentumok, tanulmányok, adatok. Szerk. Bényei Miklós. Debrecen, 2002. 323 p.

Bocskai és a hajdúk : Válogatott bibliográfia. Összeáll. Bényei Miklós. Debrecen, 2004. 88 p.

„...és meg nem aluszik a lángoló láng...” : 1956. Debrecen, 2006. 61 p.

Hajdú-Bihar Megyei Közművelődési és Könyvtári Téka. Debrecen, 2008–2013. (Évente négyszer.) Előzménye: Hajdú-Bihar Megyei Könyvtári Téka 1971–1979., 1987–2003.

Hajdú-Bihar megyei művésztelpek. Debrecen, 2008. 48 p.

Boda István: Szökevény utazó. Debrecen, 2008. 115 p.

Melius Juhász Péter: A Szent Jób könyvének a Sidó nyelvből és a bölcs magyarázók fordításából igazán való fordítása magyar nyelvre 1565-ben : Hasonmás formában megjelent Ötvös László szerkesztő gondozásában 2008-ban. Debrecen, 2008. 254 p. (Készült az Országos Széchényi Könyvtárban őrzött RMK I. 58 jelzetű példány alapján. A mű kiadásában a Méliusz Juhász Péter Megyei Könyvtár és Művelődési Központ kulturális partnerként vett részt.)

Apatini Ferenc Illés: Túléltek : internálótáborban a hajdúnánási Tedejpusztán 1951–53-ban. Debrecen, 2009. 150 p.

Gonda Zoltán: Szín-vallás. Debrecen, 2009. 81 p.

I. nemzetközi ex libris és kisgrafikai kiállítás Debrecen 2009 : Méliusz Juhász Péter Megyei Könyvtár és Művelődési Központ : 2009. június 23-tól július 8-ig. Debrecen, 2009. 36 p.

Bunyitay Vince: Szent-László király emlékezete : szentté avatása hétszázados évfordulójának váradi ünneplése alkalmával. Reprint kiadás. Debrecen, 2010. 87 p.

Melius Juhász Péter: Az két Sámuel könyveinek, és az két királyi könyveknek az sido nyelvnek igazságából, és igaz és bölcs magyarázók fordításából, igazán való fordítása magyar nyelvre. Debrecen, 2010. 515 p. (Készült a Debrecenben 1565-ben Hoffhalter által nyomtatott, az Országos Széchényi Könyvtárban őrzött RMK I. 55 jelzetű példány alapján. A Tiszántúli Református Egyházkerülettel közös kiadás.)

„Csak előre, édes fiam” : a magyar Szent Korona országaiból sorozott hadosztályok, ezredek és zászlóaljok jelvényei a Nagy Háborúban. Összeáll. Hermann Attila. Debrecen, 2012. 247 p.

Határ menti érték térkép : Közös jövőnk Hajdú-Bihar közösségi művelődési modell. Debrecen, 2012. 80 p.

Dokumentumok egy közösségi modell megvalósításáról, 2011/2012 : Közös jövőnk Hajdú-Bihar közösségi művelődési modell. Debrecen, 2012. 59 p.

Közös jövőnk : vitairat a közösségi művelődés megújításának stratégiájáról : „Közös jövőnk Hajdú-Bihar” közösségi művelődési modell. Szerk. Jantyik Zsolt. Debrecen, 2012. 68 p.

A közösségi művelődés jó gyakorlataiból : „Közös jövőnk Hajdú-Bihar” közösségi művelődési modell. Szerk. Jantyik Zsolt. Debrecen, 2012. 127 p.

A Méliusz Juhász Péter Könyvtár helyismereti kiadványai 2013–

A fülöpi bíró háza : válogatás Gulyás Istvánné dalaiból. Szerk. Joób Árpád. Debrecen, 2014. 110 p.

Amit nem felejtetünk : első, második világháborús és 1956-os katonatörténetek. Szerk. Papp Gyula, Barna Attila. Debrecen, 2014. 237 p.

Tomasovszki Anita, Fehér Miklós: „Közel az olvasóhoz és a művelődő közösségekhez” : Nagyvárosi könyvtári szolgáltatás és közösségfejlesztés pilot projekt 2013–2014. Debrecen, 2016. 97, [76] p.

Andrea Nagyné Marton

The Local History- and Photo Collection of the Méliusz Juhász Péter Library

The Méliusz Juhász Péter Library was created by the incorporation of the Debrecen City Library and the Méliusz Juhász Péter County Library in 2013, although it has already been performing local history activities via its legal predecessors for more than sixty years. The Local History- and Photo Collection, operating inside the new building, serves the research needs related to settlements of Bihar county and Hajdú-Bihar county. It collects and processes the county- and settlement monographs, local history bibliographies, volume studies, yearbooks, maps, newspapers, photographs, small prints. It performs local knowledge media monitoring, and builds electronic database from its material. The library organizes local-related exhibitions, book presentations, local history lectures and gives opportunities for local history researchers to present their research. During its activities, it diversely cooperates with educational and cultural institutions in Hajdú-Bihar County.

The collection's material can be used locally by registered and daily reader's ticket owners.

Források

1997. évi CXL. tv. 1997. évi CXL. törvény a muzeális intézményekről, a nyilvános könyvtári ellátásról és a közművelődésről
http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=99700140.TV
(Utolsó letöltés: 2016. máj. 26.)
2012. évi CLII. tv. 2012. évi CLII. törvény a muzeális intézményekről, a nyilvános könyvtári ellátásról és a közművelődésről szóló 1997. évi CXL. törvény módosításáról
http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=A1200152.TV
(Utolsó letöltés: 2016. máj. 28.)
- 22/2005. (VII. 18.) NKÖM-rendelet 22/2005. (VII. 18.) NKÖM rendelet a muzeális könyvtári dokumentumok kezelésével és nyilvántartásával kapcsolatos szabályokról
http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=A0500022.NKM
(Utolsó letöltés: 2016. máj. 28.)
- Gyűjt. Szab. 2014. IV. A Helyismereti Gyűjtemény és Fotótár gyűjtőköri szabályzata. In: A Méliusz Juhász Péter Könyvtár gyűjtőköri szabályzata, 2014.
- Jegyzőkönyv 1916. Debreczen szabad királyi város Törvényhatósági bizottsági közgyűléseinek jegyzőkönyvei az 1916. évről. Debrecen, 1916.
- Jegyzőkönyv 1917. Debreczen szabad királyi város Törvényhatósági bizottsági közgyűléseinek jegyzőkönyvei az 1917. évről. Debrecen, 1917.
- Jelentés 1922–1923. Jelentések Debreczen sz. kir. város muzeumának és közművelődési könyvtárának 1922. és 1923. évi működéséről és állapotáról. Debrecen, 1924.
- Jelentés 1932. Jelentés Debreczen sz. kir. város Déri-Múzeumának 1932. évi működéséről és állapotáról. Összeáll. Ecsedi István, Sőregi János. Debrecen, 1933.
- Jelentés 1944. Jelentés az 1944. évről. In: Sőregi János: A Debreceni Déri Múzeum évkönyve 1943–1947. Debrecen, 1948.

Szakirodalom

- Bakó 1965. Bakó Endre: A megyei könyvtár a felújítás után. Hajdú-bihari Napló, 22. évf. (1965), 186. sz. 1965. aug. 8. 5.
- Bakó 1987. Bakó Endre: „Lélegzethez jutottunk?”. Beszélgetés Arató Attilával, a megyei könyvtár helyzetéről. Hajdú-bihari Napló, 44. évf. (1987), 10. sz. 1987. jan. 13. 5.

- Bényei 1969. Bényei Miklós: A múlt és a jelen dokumentumai. A Megyei Könyvtár helyismereti gyűjteményéről. Hajdú-bihari Napló, 26. évf. (1969), 165. sz. 1969. júl. 19. 5.
- Bényei 1996. Bényei Miklós: A könyvtárak helyismereti munkájának jelentősége. In: Hajdú-Bihar Megyei Könyvtári Téka. 1996. 1. sz. 51–54.
- Bényei 2002. Bényei Miklós: A Hajdú-Bihar Megyei Könyvtár előzményei és létrejötte. In: A Hajdú-Bihar Megyei Könyvtár ötven éve 1952–2002. Dokumentumok, tanulmányok, adatok. Szerk.: Bényei Miklós. Debrecen, 2002.
- Bényei 2004. A magyarországi helyismereti tevékenység vázlatos története. In: Bényei Miklós: Genius loci – A helyismereti tevékenységről. Bp., 2004.
- Csűrös 1915. Csűrös Ferenc: A városi könyvtár. Debreczeni Közlöny. 12. (I.) évf. (1915), 18. sz. 1915. júl. 10. 1.
- Hajdú-bihari Napló 1974. Mától ismét nyitva lesz a Megyei Könyvtár. Új galéria folyóiratokkal, mikrofilmekkel. Hajdú-bihari Napló, 31. évf. (1974), 213. sz. 1974. szept. 12. 1.
- Magyar Minerva 1912–1913. Magyar Minerva. A magyarországi múzeumok és könyvtárak címkönyve. V. évf. 1912–1913. Bp., 1915.
- Néplap 1952. Ünnepélyes keretek között nyílt meg a Megyei Könyvtár. Néplap, 9. évf. (1952), 300. sz. 1952. dec. 23. 3.
- Sz. Szabó 1968. Sz. Szabó László: Adalékok a Debreceni Városi Közkönyvtár működésének múzeumi éveihöz (1928–1944). In: A Debreceni Déri Múzeum Évkönyve 1968. Szerk.: Módy György. Debrecen, (1970). 613–633.